

קראו את הטקסטים וענו על השאלות שאחריהם.

טקסט א':

**תעצמו את העיניים ותראו:
על עיוורון ועל השפה העברית**

מעובד ע"פ נתי ביאלסטוק*, אתר "ישראל היום", יוני 2019

השפה העברית היא שפה דינמית, שמאז "החייאתה" על ידי אליעזר בן יהודה, לא לפני הרבה זמן, השתנתה לא מעט והתאימה עצמה לתמורות הזמן. לדעתי, כשם שהחברה הישראלית והתפתחותה משפיעות על השפה העברית, כך יש בכוח השפה העברית להשפיע על החברה בישראל. שימוש נכון בה - יש בו כדי לעורר שיח חברתי, ואף להביא לשינויים בתפיסות עולם.

הגם שאני חבר ב"מועצה הציבורית של האקדמיה ללשון עברית", איני בר סמכא בתיקוני לשון ואיני מתיימר לקבוע תיקון לשוני במאמר זה. כל כוונתי היא לעורר בקוראים הבנה לכוחה של השפה בעיניי, ולעודדם לנקוט לשון שמשמעותה שינוי התפיסה החברתית כלפי אנשים עם מוגבלות, גם אם הלשון השגורה אינה שגויה. אף שרוב כוחה של שפתנו הוא ממקורותינו, ניתן לצקת לתוכה היום שימוש שונה, שיבטא את רוח התקופה, ויראה את האדם כמכלול של תכונותיו, ולא רק תכונה אחת שלו.

אני "אדם עם עיוורון", איני "עיוור"; אני רואה את זולתי ואיני "עיוור לצרכיו"; אני רואה את העולם ואיני עיוור לשינויים שחלים בו. כאשר אנו מכנים מישו "עיוור", אנו מחילים עליו את כל המטען שיש לנו והמושג "עיוור" נושא עימו בעינינו: חוסר הבנה, דעות קדומות, ואפילו רחמים ופחד. כל המטען שיש לחברה על המושג "עיוור" מוטל על האיש שלפנינו, ולפתע אנו לא רואים את האדם שהוא. והרי מדובר באדם שיש לו תכונות ומאפיינים נוספים על העיוורון שלו: הוא הורה, הוא עובד במקום כלשהו, יש לו אולי תואר אקדמי, הוא מוכשר, הוא ספורטאי והוא גם בטח חבר טוב ואהוב. כל אלו נדחקים הצידה כשאנו מטילים עליו את המטען "עיוור", כאילו זה המאפיין היחיד שלו.

על כן, השימוש במושג "אדם עם עיוורון" משיג שתי מטרות חשובות: הראשונה - ביטוי זה מזכיר שמדובר בראש ובראשונה באדם, והשנייה - ביטוי זה ממחיש את העובדה שעיוורון הוא רק אחד ממאפייניו של האדם.

5

10

15

20

כך, למשל, יוכל מעסיק לזכור שהמועמד לתפקיד מסוים, הגם שהוא עם עיוורון, הוא גם עם הכישורים המתאימים לתפקיד מסוים, וכך יגדלו הסיכויים שיקבלו אותו לעבודה.

נוסף על כך, מקורותינו מציינים את הביטוי "בעל מום", ואני מניח שזה המקור לביטוי השגור "בעל מוגבלות". ביטוי זה גם הוא לצנינים בעיניי, משום שהוא מייחס את ה"בעלות" על המוגבלות לאדם עצמו. ראשית - ואולי זה במידה מסוימת של בדיחות הדעת - מוגבלותי אינה קניין ואין לי עליה בעלות. שנית, ובמידה רבה יותר של רצינות, ייחוס הבעלות על מוגבלותו של אדם לאדם עצמו, מטילה, במידה מסוימת, את האחריות עליה או עליו. לא ניתן להטיל על אדם אחריות למה שלא הוא בחר בו, ונוסף על כך, משהוטלה האחריות על האדם עם המוגבלות, הרי שאחריות זו הורחקה מהחברה.

25

בעידן שבו אנו חיים, אנו רואים את החברה כנושאת באחריות גם לצרכיו של האחר, ועל כן, לא ראוי לדבר בשפה שמרחיקה חובה זו מאיתנו. ראוי, אם כן, גם כאן, לעשות שימוש בביטוי "אדם עם מוגבלות".

30

אכן, שינוי השפה לא יביא מזור לעיוורוני ולא יבטל את מוגבלותי, אולם אם נעשה שימוש רב בביטויים שמאפשרים לחברה להבין את משמעות החיים עם מוגבלות; לראות את האדם, על יכולותיו ועל צרכיו; ולקבל את האחריות החברתית שלנו לצורכי הזולת - הרי שהמגבלות שהחברה מציבה לאנשים עם מוגבלות, תפחתנה.

טקסט ב':

לראות את הכישרון: להבקיע שער מבלי לראות את הכדור

מעובד ע"פ ליאור ברטל, אתר "דבר- העובדים בארץ ישראל", אוגוסט 2017

בהפסקה, יושבת יסמין בכיתה ולא יוצאת לשחק עם החברות. כשניסתה להגיע למגרש, היא מעדה ונחבטה בראשה מארון הלוקרים. טיפות הדם לא מנעו מהבנות שעמדו שם לידה לצחוק, אבל דבר לא הפריע לה. יסמין לא משתתפת בשיעורי הספורט ולא יוצאת עם החברות לחצר בגלל שהיא לא רואה, יסמין עיוורת. ב'בית חינוך לעיוורים' החליטו לתת ליסמין ולנערות ונערים נוספים בעלי לקות ראייה, הזדמנות להכיר ולעסוק בספורט יחודי שנקרא 'כדור שער'. בעזרת הפעילות הספורטיבית המותאמת לבעלי לקויות ראייה, לצד ההנאה, אמור הביטחון העצמי של בני הנוער לעלות.

5

משחק כדור שער מתקיים באולם סגור ומשוחק עם כדור מיוחד, שמורכב בין היתר מפעמונים. המשחק דורש שקט מוחלט, על מנת שהמשתתפים יוכלו לשמוע את הכדור ולמקם את עצמם ביחס אליו. המשחק משוחק בשכיבה על הרצפה, כשעל השחקנים לחבוט בכדור על מנת להכניס אותו לשער הקבוצה היריבה. אורך המגרש 18 מטרים ורוחבו כגודל השער- 9 מטרים, כל קבוצה מונה 3 שחקנים ולכל קבוצה שער באורך 9 מטר ובגובה של 1.5 מטר.

10

נבחרת ישראל נשים בכדור שער התחרתה לראשונה בחו"ל בשנת 2008, צברה השגים רבים כבר בתחילת דרכה. הניצחון הכי חשוב של הנבחרת עד כה, הוא מדליית זהב במשחקים העולמיים לעיוורים ולקויי ראייה, שהתקיימה בסיאול במאי 2015 שזיכתה אותה בכרטיס כניסה למשחקים הפאראולימפיים בברזיל, ריו 2016. בריו הגיעה הנבחרת למקום ה-7 המכובד לאחר שהפסידה ברבע הגמר, זו האולימפיאדה הראשונה של הנבחרת והתקווה למדליה היא בטוקיו 2020.

15

שינויים במינוח – מן הציבור אל האקדמיה

מעובד ע"פ, רונית גדיש, אתר "האקדמיה ללשון העברית", יולי 2019

המזכירות המדעית של האקדמיה מקבלת אלפים רבים של פניות בכל שנה, למעלה מאלף פניות בחודש. פניות לא מעטות מתוכן מעלות סוגיות חברתיות שמעסיקות הציבור ויש להן גם פן לשוני. מקצתן מתגלגלות לפתחן של ועדות האקדמיה ומולידות בסופו של דבר החלטות – הן בדקדוק הן במינוח.

לצד פעולת האקדמיה בתחום המינוח הרשמי מתרחשת כל העת התחדשות של העברית בתחום אוצר המילים ללא התערבותה של האקדמיה. תופעת ההתחדשות הטבעית נובעת לעיתים מחוסרים בשפה, לעיתים מצרכים ורצונות שיווקיים (כך הפכו בתי החולים למרכזים רפואיים, קופות החולים לשירותי בריאות וקבלני הבניין ל"בוני הארץ"). לעיתים קרובות מגמות חברתיות ופוליטיות משפיעות על השיח הציבורי, מְשַׁנְנֵת מונחים מְהֻלְקִים וטובעות מונחים חדשים. כך למשל הפכו ה'ינכים' ל'אנשים עם מוגבלות' ותופעת הפיגור השכלי השתנתה בהחלטת הכנסת ל"מוגבלות שכלית התפתחותית".

אפשר לומר שתחום המגדר והיחסים הבינאישיים מוביל בסוגיות החברתיות-לשוניות. המילה 'בעל' המטרידה רבות ורבים זכתה לתשובה מפורטת באתר האקדמיה, ובעיית המין הדקדוקי האופפת את דוברי העברית בכל אשר יפנו מעלה שאלות קשות בתקופה שבה יש אנשים המבקשים שלא להגדיר את מגדרם.

במקרים רבים אנחנו משיבים כפי שהדגמתי ששינויים בלשון טיבם וטבעם שהם צומחים מלמטה ואין לצפות מן האקדמיה שתקדם מגמה חברתית כזו או אחרת. במקרים אחרים השאלות מועברות לוועדות המתאימות ובמידת הצורך מתקבלות החלטות.

5

10

15

השאלות

1. מהו הנושא המרכזי של טקסט א'?

- 1 המורכבות שחוה אדם עם עיוורון בחברה.
- 2 המילה "עיוור" בעלת קונוטציה שלילית ופוגעת באדם עם עיוורון.
- 3 סוגים שונים של לקויות ראייה ועיוורון.
- 4 יום ההזדהות עם לקויי ראייה ואנשים עם עיוורון.

2. בטקסט א' כתוב: " השפה השתנתה לא מעט והתאימה עצמה לתמורות הזמן".

מה פירוש המילה תמורה? (שורה 2).

- 1 מתנה
- 2 החזר
- 3 מענק
- 4 שינוי

3. כותרת הטקסט היא:

תעצמו את העיניים ותראו: על עיוורון ועל השפה העברית

בטבלה שלפניכם יש שלושה היגדים בנוגע לכותרת.

סמנו ליד כל היגד אם הוא נכון או שאינו נכון.

אינו נכון	נכון	ההיגדים
☐ 2	☐ 1	1. בכותרת יש ארבעה שמות עצם.
☐ 2	☐ 1	2. בכותרת יש שם תואר.
☐ 2	☐ 1	3. בכותרת יש לפחות מילת יחס אחת.

4. לפניכם משפט:

כשם שהחברה הישראלית והתפתחותה משפיעות על השפה העברית, כך יש בכוח השפה העברית להשפיע על החברה בישראל.

אפשר לפרק את המשפט שבמסגרת לשני משפטים קצרים ועצמאיים, שיביעו יחד את תוכן המשפט שבמסגרת.
השלימו את המשפטים:

1. החברה הישראלית והתפתחותה _____.

2. השפה העברית _____.

5. בטקסט א' כתוב: "אני אדם עם עיוורון", איני "עיוור"; אני רואה את זולתי ואיני "עיוור לצרכיו".

א. מה פירוש המילה **זולת**? (שורה 10).

סביבה ₁

אדם אחר ₂

מבוגר ₃

חבר ₄

ב. כתבו משפט משלכם בו שלבו באופן הגיוני את המילה "זולת".

_____

6. לפי הטקסט, מדוע יש להימנע משימוש במילה עיוור? (שורות 10-17).

_____

_____

7. בטקסט א' בשורה 29 כתוב :

" בעידן שבו אנו חיים, אנו רואים את החברה כנושאת באחריות גם לצרכיו של האחר, ועל כן, לא ראוי לדבר בשפה שמרחיקה חובה זו מאיתנו".
הסבירו משפט זה במילים שלכם.

---

8. בתחתית עמוד 1 כתובה הערת שוליים.

א. לאיזה מתפקידי הערות השוליים מתאימה הערת השוליים?

- 1 להפנות את הקורא למידע נוסף בנושא המוזכר בטקסט.
- 2 להרחיב מידע על אירוע או על דמות שהוזכרו בטקסט.
- 3 לציין את המקור שממנו הובא המידע הכתוב בטקסט.
- 4 למסור מידע מתומצת על כותב הטקסט.

ב. כיצד מידע זה מסייע לקורא?

---

9. לפניכם צירופי מילים מתוך טקסט א'.

כתבו ליד כל צירוף אם הוא **צירוף סמיכות** או **צירוף של שם ותוארו**.

סוג הצירוף	צירוף מילים
	החברה הישראלית
	תפיסות עולם
	דעות קדומות
	שגיאה לשונית

10. בטקסט א' כתוב: השימוש במושג "אדם עם עיוורון" משיג שתי מטרות חשובות.

כתבו מהן שתי המטרות לפי שורות 17-30.

1. _____

2. _____

11. בטקסט א' בשורה 31 כתוב:

"שינוי השפה לא יביא מזור לעיוורוני ולא יבטל את מוגבלותי".

למה הכוונה במילים "לא יביא מזור"?

_____

_____

12. לפניכם קטע מטקסט ב' העוסק ב"כדור-שער", ענף ספורט ייחודי לאנשים עם

עיוורון וללקויי ראייה.

"בהפסקה, יושבת יסמין בכיתה ולא יוצאת לשחק עם החברות. כשניסתה להגיע למגרש, היא מעדה ונחבטה בראשה מארון הלוקרים. טיפות הדם לא מנעו מהבנות שעמדו שם לידה לצחוק, אבל דבר לא הפריע לה. יסמין לא משתתפת בשיעורי הספורט ולא יוצאת עם החברות לחצר בגלל שהיא לא רואה, יסמין עיוורת".

הסבירו את הקשר בין שורות 10-15 בטקסט א', ובין הציטוט שבמסגרת.

_____

_____

_____

_____

13. כתבו במילים את שם המספר שבסוגריים.

1. משחקי הכדור שער מתקיימים באולם באורך _____ מטרים. [18]
2. כל קבוצה מונה _____ שחקנים. [3]
3. לכל קבוצה שער ברוחב _____ מטרים. [9]

14. תפקידה של הפסקה השנייה בטקסט ב' (שורות 7-11) הוא –

להדגים.	☐	1
להגדיר.	☐	2
להשוות.	☐	3
לנמק.	☐	4

15. קראו את טקסט ג' וענו על השאלות הבאות:

א. שערו, מה היה חושב כותב טקסט א' על טקסט ג'?

ב. ציינו מונחים (מילים) שהשתנו בעקבות פניות הציבור אל האקדמיה ללשון העברית:

ג. לפי דוגמות אלו, כיצד שינוי המונח משפיע על החברה כולה?
